

Vladimír Srb, Petra Hirtlová (eds.):

**RADIKALISMUS A JEHO PROJEVY
V SOUČASNÉM SVĚTĚ**

(Sborník z mezinárodní vědecké konference ARC-VŠPSV, 10.–11. 5. 2007)

Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum Civilium, Vysoká škola politických a společenských věd, 2007. 336 stran.

Sborník editovaný Vladimírem Srbem a Petrou Hirtlovou vychází z mezinárodní konference, kterou organizovala Vysoká škola politických a společenských věd v Kolíně ve dnech 10.–11. května 2007 ve spolupráci s Informační kanceláří Rady Evropy v Praze, a které se zúčastnili odborníci z českých, slovenských, maďarských a polských sociálněvědních pracovišť. Celý sborník ukazuje neskutečnou šíři témat spojovaných s radikalismem, resp. extremismem.

Sborník s názvem „Radikalismus a jeho projevy v současném světě“ obsahuje 31 příspěvků, které jsou řazeny podle abecedního pořádku vycházejícího z příjmení autorů. Toto členění sborníku je vzhledem k jednotlivým příspěvkům logické, protože velká část z nich se týká pravicového extremismu a radikalismu, a proto je zvolené členění vhodnější než řazení do určitých sekcí.

Co je příznačné pro mnohé příspěvky, je skutečnost, že se autoři snaží definovat a vymezit základní pojmy, tj. extremismus a radikalismus (např. P. Barát, M. Bednář, Š. Danics, P. Dočekalová, V. Koganová, S. Krno a B. Malík). Z toho vyplývá, že i když jsou tyto termíny běžně užívané v středoevropské politologii již několik let, stále probíhá diskuse nad základní precizací těchto vědeckých pojmů. Každý vědecký pojem, koncept by měl mít několik charakteristik; měl by sloužit ke smysluplné komunikaci; měl by být prostředkem klasifikace a zobecnění;

a měl by představovat základ pro teorie. Je samozřejmě otázkou, zda pojmy extremismus a radikalismus nejsou užívány zcela volně, bez jednoznačného obsahu a obecně přijímané definice.

Termíny extremismus i radikalismus jsou často zcela promiskuitně užívané nejenom v médiích, ale i samotnými politiky, politickými komentátory, bezpečnostními složkami atp. Už z tohoto důvodu je zajímavý příspěvek J. Bystřického Média a radikalismus. Na terminologické vymezení pojmů se zaměřila i P. Dočekalová, která výše uvedené pojmy rozšiřuje o termíny neonacismus, neofašismus, populismus a všímá si užívání těchto pojmů u jednotlivých zahraničních i domácích autorů především ve vztahu k pojmenování stranické rodiny politických stran.

Při prostudování sborníku je patrné, že část textů je obecnějšího charakteru (např. M. Adamcové, P. Baráta, Š. Danice) a uvozuje teoreticky jednotlivé case studies či konkrétněji zaměřené příspěvky.

V jednom z nich se J. Androvičová zaměřuje na popis deviantních subkultur mládeže (Deviantné subkultúry mládeže. Rasistický a pravicový extremismus), přičemž v textu používá i termín hnutí (typicky při popisu hnutí skinheads). Nabízí se otázka: jsou termíny hnutí a subkultura synonyma? Podle mého názoru nikoliv. Hnutí předpokládá názorovou a ideologickou jednotu, subkultura je úžeji vymezena, ale v rámci subkultury působí i několik často protikladných proudů. Subkultura nemusí být nutně ideologická (spíše je založena na stejných normách, hodnotách, životním stylu atp.). Hnutí je termín, který předpokládá změnu v určité oblasti („dělnické hnutí“, „komunistické hnutí“), subkultura působí v rámci dominantní kultury, nemusí nutně souviset se společenskými změnami.

Podobným tématem se ve svém příspěvku Problematika rasistického extrémizmu na Slovensku věnovala i Viera Koganová, která představila současnou extremistickou scénu

na Slovensku, tj. některá politická uskupení, zájmové skupiny i neformální uskupení.

Mezi další úžeji vyměřené příspěvky patří i text Soni Brezníkové, která se zaměřila na problematiku rasismu ve vztahu k Romům, či zajímavý text o radikalismu Slovenské národní strany od S. Krna (v kterém lze nalézt překlep na s. 129 týkající se radikálních realistů – správně rok 1893, ve sborníku r. 1993), který je podpořen výsledky Inštitútu pre verejné otázky týkajícími se zařazení slovenských politických stran na pravolevé škále.

Soudobé problémy a trendy jsou v mezinárodním kontextu popsány v příspěvcích J. Lidáka (Radikalismus a problémy príst'ahovaletva v Európe), L. Lipkové a S. Mráza (Radikalismus v Afrike – príklad súdánskeho Darfúru), T. Koziaaka a R. Ištoka (Prejavy radikalizmu v národnoemancipačných snahách kosovských Albáncov), B. Malíka (Nové zdroje radikalizmu), M. Mareše (Radikalizace politiky v evropském prostoru), V. Nekvapila (Antisemitismus v současné Evropě – staré téma v nových kontextech) a M. S. Katalinové (Radikalismus části slovenskej inteligencie v Maďarsku v zrkadle literárno-spoločenského časopisu SME).

Jednotlivé case studies, popisující konkrétní radikální politická uskupení (ve většině případů politické strany) či celou extremistickou scénu, jsou představeny v příspěvcích J. Rataje (Návraty radikálního konzervatismu v České republice), L. Novotného (Současný levicový politický extremismus v Německu), A. Mikulčíkové (Podoby pravicového extrémizmu v SRN – nová programatika, činnosť a stratéga nemeckej NPD), B. Pytlika (Partie radykalne na polskiej stenie politycznej) či P. Springerové (Projevy moravistického radikalizmu v rámci českého polistopadového politického systému).

Z těchto příspěvků je zajímavá studie J. Rataje o současném českém radikálním konzervatismu, která vychází z historického popisu tak složitěho fenoménu, jakým konzervativní

politika je. Autor rovněž předkládá soupis konzervativních hodnot ČSND (s. 261), všímá si autoritářských tendencí ve 30. letech, v pomnichovském období i diskreditace radikálně konzervativních proudů v období okupace. Lze souhlasit s tím, že v současnosti je česká radikálně konzervativní pravice značně roztržštěná a celá oblast ultrapravice značně dynamická. Autor blíže popisuje integrálně národní proud reprezentovaný Národní stranou a integrálně katolický nacionalistický proud zastoupený politickou stranou Právo a spravedlnost.

Zvláště podnětný je i příspěvek o radikálních prvcích v české politice od editorů sborníku, kteří si mj. všímají případu K. Jacques, inzultace D. Ratha nebo povolební reakce J. Paroubka. Autoři rovněž mohli zmínit i netradiční formu vyjadřování, která užívá slovní obraty z období třetí říše („noc dlouhých nožů“, „es kommt der Tag“ atp.). V příspěvku je jméno místopředsedkyně PS PČR Talmanové Lenka – správně Lucie.

Příspěvek A. Staňka se na současný extremismus a radikalismus v ČR zaměřuje z perspektivy pedagogiky, preventivních aktivit MŠMT a výchovy k toleranci. Autor rovněž poukazuje na to, že fenomén radikalismu a extremismu je mnohvrstevný a obtížně uchopitelný pro samotnou politologii, která hledá pevný bod v terminologické nekonzistentnosti. Přesto autor oceňuje současnou knižní produkci o tématech extremismu a radikalismu, kterou lze využít při vzdělávání učitelů základních i středních škol.

Poslední text sborníku, jehož autorkou je E. Vokálová, se zaměřuje na fenomén islámského fundamentalismu v současném světě a zaměřuje se na (značně složitý) vztah mezi islámem a terorismem, resp. na vztah islámu a státu. Autorka definuje poměrně rozšířený termín fundamentalismus, vypočítává počet muslimů v některých zemích EU a blíže definuje základy islámu (např. Dár assalám vs. Dár al – harb) a některé koncepce moci (šíitská vs. sunnitská koncepce).

Na závěr lze konstatovat, že sborník editovaný V. Srbem a P. Hirtlovou je dalším důkazem toho, že téma radikalismu v mnoha výše uvedených podobách je zajímavé pro celou řadu sociálních vědců, především pak politologů. Tento přehledový sborník je i důkazem toho, že diskuse ohledně radikalismu stále probíhá a je živá. Soubor textů představuje zajímavý pohled na témata, která jsou více či méně popsána, a čtenář si může představit, jak široce lze pojmut téma radikalismu.

Josef Smolik

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity

**Adéla Gjuričová,
Michal Kopeček (eds.):**

**KAPITOLY Z DĚJIN ČESKÉ
DEMOKRACIE PO ROCE 1989**

Praha – Litomyšl: Paseka, 2008.
321 stran.

Český politický a společenský vývoj po roce 1989, respektive jeho výzkum, se dlouhodobě zdá být spíše doménou společenských vědců. Díky editorům Adéle Gjuričové a Michalovi Kopečkovi z Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky se na české knihkupecké pulty dostal titul, který ukazuje, že aktuální české dění není jejich výsadním hájemstvím, ale své k němu mohou říci i historikové soudobých dějin. Tato práce samozřejmě není zcela ojedinělá (viz například publikační aktivity obou editorů nebo třeba Jiřího Suka), ale snahou o pokrytí více témat politického a společenského vývoje je v českém kontextu dějepisného bádání o vývoji po roce 1989 poměrně průkopnická. Předem budiž řečeno, že dalším sympatickým rysem publikace je skutečnost,

že řada v ní obsažených příspěvků propojuje materii a přístupy soudobých dějin s dalšími humanitními a sociálními vědami, což je trend, který lze jen přivítat.

Ostatně již editorial knihy poukazuje na plynulost přechodu mezi současností, soudobými a moderními dějinami, což v širší badatelské perspektivě spolupráci mezi historiografií a jinými vědami v podstatě vyžaduje. V případě předkládaného sborníku nejde o bezprostřední a nutně politicky zatížené „vyrovnávání se s minulostí“, ale spíše o ohlédnutí za vývojem české demokracie, jejích institucí, politické a občanské kultury, občanské společnosti a dalších jevů. Privilegovaným předmětem výzkumu jednotlivých textů jsou aktéři událostí, ale také sociokulturní kontext české politické transformace.

První oddíl věnovaný zrodu a vývoji české politické scény zahajuje příspěvek *Jiřího Suka*, který se zabývá občanským působením Václava Havla v letech 1969–1992. Nastupující normalizace je pojata jako negace politiky, v níž Václav Havel provedl svou osobní i obecnou reflexi tohoto období. Suk poukazuje na rozpor mezi explicitně nepolitickou profilací Charty 77 a skutečností, že v kontextu tehdejšího režimu představovala výrazné politikum sama její existence. Suk se při hodnocení Havlova konceptu života v pravdě projevuje jako poučený a možná mírně sympatizující vykladač jeho myšlení, který si je plně vědom proměn historického kontextu, v němž vznikalo a vyvíjí se. Ukazuje také, jak Havlovo politické myšlení mířilo za rámec moderní zastupitelské demokracie, což je sice filosoficky podnětné, z hlediska politické praxe však, jak se ostatně ukázalo, poněkud obtížně realizovatelné.

Zajímavé jsou Sukovy úvahy, v nichž zasazuje Havlovo myšlení do kontextu soudobé západní teorie nových sociálních hnutí, ale nachází i vlivy tradice Masarykovy drobné práce a české filosofie existence. Naznačuje také komplikovanou Havlovu pozici roku 1989, kdy si do jeho osoby projektovali